

Tomcsányi Pál

Az emberi igények jobb kielégítése az anyagi és szellemi értékek összehangolásával

Better Satisfaction of Human Needs by Coordinating Material and Spiritual Values

Összefoglalás

Az emberi élet minősége és jövőjének kilátásai a megelégedettséget lehetővé tevő „életstílus” (lifestyle) igények más megközelítésén, az anyagi és élményjavak megkülönböztetésén és helyes arányú fogyasztásán alapul. Az emberi lét célját és túlélésének lehetőségét a hit oldaláról, az anyagi és szellemi világ duális modelljével közelíti meg. Az embert jelenleg a Földön egyedüli szellemalkotó lényként felfogva, annak túlélését (megmaradását) és létét a szellemi alkotó funkciójának teljesítése mellett, az önérdékesség és birtoklási vágy uralmának csökkentésében és a humanitárius szolidaritás nagyfokú növelésében látja.

Summary

The quality of human life and its future prospects are based on a different approach to lifestyle needs giving satisfaction, on a distinction between material and experience-related goods and on their appropriate ratio. The purpose of human life and the possibility of survival are approached from the perspective of faith using the dual model of the material and spiritual worlds. By considering man as the only current spiritual creative being on Earth, the essence of human survival and existence, in addition to fulfilling its spiritual creative function, lies in reducing the predominance of self-interest and possessiveness and in a massive increase of humanitarian solidarity.

DR. DR. H. C. TOMCSÁNYI PÁL t. professor emeritus, Széchenyi-díjas akadémikus, NÉBIH Kihelyezett Tanszékek (tanszek@nebih.gov.hu).

Az elméleti marketing és növényifajta-kutatás terén végzett munkásságomat értékelő, 90. életévem alkalmával tartott akadémiai ülésen szólva, azokra a szaktudományi mezejeket átlépő kalandozásokra emlékeznek, amelyek a legutolsó években még gondolkozásra – és ezzel életben maradásra – késztettek. Mert a természetkutatónak, ha már nincs kísérleti tere, laboratóriuma, asszisztense: kutatásához már csak a gondolkozás marad, aminek nem lehet szakmai határokat szabni. Így kalandozik más diszciplínák területére, amit én is elkövettem, remélem, csak „bocsánatos” mértékben. Mert Madách Ádámjával (az örök emberrel) szólva: „Mi a tudvágyat szakhoz nem kötök, Átpillantását vágyjuk az egésznek.”¹ Persze a kiindulás mindig az egyén szakmai érdeklődési köre marad – nekem a marketing és a kutatómódszertan volt.

A tudós, a művész, a költő, a kézműves, vagyis minden alkotó és a hívő ember többet sejt a világból megérzése folytán, mint amit lát, illetve már tud: ez olyan „szellemi többlet”, ami minden elmében képezhető, bővíthető, szaporítható. Ez a folyamat elősegíthető a *kreativitás* módszereivel. Ezért igyekeztem volna ezt is tanítani a PhD-képzésben, az általam kidolgozott *Általános kutatómódszertan* keretében,² ami a szellemi alkotáshoz nélkülözhetetlen humán és társadalomtudományi ismereteket is pótolta a szigorúan természettudományokra összpontosított szakmák kutatóképzésében. Nem találván erről kész oktatható tananyagot, magam gyűjtöttem, kiegészítettem, közzétettem módszereit.³ Kényszerű betévedésem volt ez más tudományágakba, így megbocsátható.

De a kutatójelöltek figyelmét felhívtam arra, hogy amit létrehoznak, mint valami „újat”, az időleges, és ha nem is cáfolható tévedés, törvényszerűen akkor is továbbfejlesztésre kerülhet, mert lesz egy „még újabb”. Szigorúan véve *minden mai tudásunk meghaladottá válhat* idővel. *Az ismeretek „ideiglenessége”, változása pedig kételkedve fejlesztő kutatást kíván.* Amiről ma szólhatok, annak gyökere is a kételkedés volt.

Kételkedéseimet és gondolataimat két egymással szorosan összefüggő témakörbe foglaltam.

AZ EMBERI ÉLET MINŐSÉGE ÉS JÖVŐJÉNEK KILÁTÁSAI

Az emberi igények megismerése

A *maradandóság-mulandóság* nemcsak az ismeretekben, tudásban jelent problémát, hanem a tárgyak használatában és a szokások gyakorlásában is. Talán a marketingszakmám eltorzulása a mindig újabbra, a divatosra való rábeszélés. Ha a profit az egyedüli célja, akkor ez érthető, sőt megbocsátható, mint ahogy a ragadozónak sem bűne a zsákmányszerzés. De a régi tárgyaknak és szokásoknak is van – hasznosságukon felül – „élményszerű” szellemi értéke. Gondoljunk csak a régi bútorok, képek, épületek ilyen értékére, de sok régi tárgyunkhoz is ragaszkodunk, régi szerszámainkat nagyon szeretjük. Hagyományos szokásainkat szintén megtartjuk, bár a karácsonyfa és a húsvéti tojás már marketingtémaként pénzbevételi forrást is jelentenek.

Jómagam a *marketinget* – a többségi vélekedéstől eltérően – nem a piaci profitszerzés, hanem a *megelégedett fogyasztás* gazdaságtanának tekintettem és műveltem. A magán- és közösségi vállalkozást, a szükséges piaci kezdeményezést a gazdasági kreativitás

legjobb lehetséges megvalósításának tartottam; a vállalkozások életképességét pedig a társadalmi hasznosságon alapuló megújuló versenyképességben, vagyis nem a mennyiségi növekedésben, hanem a minőségi (választéki) és termelékenységi (takarékosági) *túlélőképességben* láttam.⁴

Abból kiindulva, hogy a maradandóság és mulandóság csupán a *változás* dimenziói, néhány *újnak* vélt szemléletet vázolok fel:

A marketing feladata nemcsak a nyereség növelése, hanem az emberi igényeknek, azok változásának és befolyásolhatóságának felismerése is.

Mint egykori marketingoktató, az *emberi megelégedettség* – a boldogság előszobája – ajtaját keresve, az emberi igények felől közelítve, az *életmód* gazdaságtanában megkülönböztettem az *anyagi javak* mellett az inkább spirituális *pozitív élményjavakat* (az öröm, a kellemes közérzet és hasonlók átélését). Meggyőződésem, hogy az élményjavak fogyasztási részarányának növelésével a *megelégedettséget* gazdaságosabban el lehet érni, azonos vásárlóerő esetében.

Ezért – megváltozott szemlélettel – az élményjavak átélését kell kívánatosabbá tennünk, az anyagi birtoklására való egyoldalú törekvéssel szemben. Ami úgy is mondható: vágyjunk *véges* javak helyett *végtelen* javakra.

Anyagi és élmény javak

Feltevés, hogy az anyagiak bizonyos *minimumának* birtokában az emberek az *élmények* jóformán korlátlan gazdagságát élvezhetik, a rendelkezésükre álló idejük határain belül. De mi az ember anyagi jellegű minimális igénye? Ne legyen *éhező-szomjazó, beteg és pihenőhely nélkül félő és fázó.*

Ez a Maslow-féle igénypiramis legalsó szintjéhez áll közel. Az ennek megfelelő értékű hasznos tevékenység minden egészséges embertől elvárható, amit a társadalomnak lehetővé kell tennie számára. A szolgáltatások is „javaknak” tekinthetők: ezek vagy inkább anyagiak, vagy élmények (de az élményjavak sem nélkülözhetik az átélésükhöz szükséges anyagi feltételeket). Az élelem, ivóvíz, energia stb. mennyiségének erős behatároltságához képest, az *élményjavak átélésének* lehetősége jóformán korlátlannak tűnik nem kedvező gazdasági körülmények között is.

Az élményjavak elképzelt „palettáját” korábban többször (ebben a folyóiratban is) közzétettem,⁵ de az nem lehet sohasem teljes, mivel korlátlanul bővíthető. A kultúra és a kultusz tényezői, a tudomány művelése, az irodalom és művészet élvezete közismert élmények. A testkultusz, sport művelése vagy nézése is sokak élménye; a természet, a tájak csodálata ugyancsak. Az evés-ivás nemcsak táplálkozás, élettanszükséglet-kielégítés, de élmény is lehet, több más testi örömhöz hasonlóan. *A sikeres munka pedig sokféle formájában lehet élmény, sőt talán az egyik legnagyobb.*

Ami a tudás, ismerethasznosítás örömeit illeti, hasonlatosságot ismerhetünk fel a nagy Bolyai Jánosunk kéziratban fennmaradt, befejezetlen *Üdvtanában* leírtakkal. Bolyai az alapszükségletek megtermelése után megmaradó időt „tanra” (szellemiekre) való fordításra tartja kívánatosnak. A nevelés, oktatás szabályozását, de még az életmód helyes mederbe terelését is szükségesnek tartja. Az olyan „kellemes érzetek” megb-

csülését is ajánlja, amilyen a jó zene, a szép vidék, a sétálás és hasonlók öröméből fakadnak. Ez irányú törekvésem Bolyai nagy gondolatainak szerény folytatása.

Az élményjavak ne kössenek le túl sok emberi munkát, fáradságot, viszont hasznosságuk, hatásuk legyen viszonylag nagy, ami többnyire független lehet a „költségüktől”. Az „emlékezés”, az elmesélés, továbbadás is élmény lehet. Ezt alátámasztja a naplózás, fényképek-vidéók készítése, a család eseményei általában, de még a *vallási* élmények is.

Éz utóbbiakkal bővebben kívánok foglalkozni, mert véleményem szerint *a szellemi lelki élmények alapvetően szükségesek az emberek elfogadható közérzetéhez*. Ezek „természetfeletti” jellege pedig magyarázatot igényel.

A megelégedettség fokozását – az élményjavak „lélekkultusz” csoportjában – spiritualitással lehetne elérni. Ez a fogalom a keresztény hagyományban gyökerezik, de megjelenési formáihoz nemcsak a vallásos spiritualitás tartozik, hanem a nem vallásos vagy *természetes spiritualitás* is, így az ihletett művészeti alkotás, a természetben megélt szépség és harmónia „örömhozó” élménye is.

Több ennél a Teremtőben való hit: ami erősítő, megnyugtató hatású az emberek számára. Mert mit kínálhatnak a világvallások fő lelki élményként tanításaikon, rítusaikon kívül:

- belső békéből eredő lelki (hangulati) egyensúlyt, az ebből fakadó életöröm élményét, s az ezt kísérő hálát és reményt;
- a megpróbáltatások, a szenvedés elviseléséhez erőt;
- az elmúlás elfogadásához békésen bátor belenyugvást.

A szellemi élményjavak fogyasztásának növelésével az *életminőség* és az emberiség *megelégedettsége* javulhat, és ez által társadalmi katasztrófákat elkerülve továbbélésének lehetősége valósulhat meg. Mert mi lehet az emberiség jövője?

A Föld élete hosszú, ahhoz képest a fajké rövid, ezért beszélnek az őslénytan kutatói „fajöltőkről”. Bolygónk 5 milliárd éves, és még kétszer-háromszor ennyi ideje van hátra, kevésbé változó formában. Az emberiség létét mindig fenyegette egy Földünkbe ütköző kisbolygó, mostanra azonban már saját nukleáris eszközeivel is elpusztíthatja magát – de ezt el is kerülheti. A legnagyobb és legnehezebben elkerülhető az a veszély, hogy fajunk elszaporodása folytán, belátható időn belül az *élelem és ivóvíz hiánya* vethet véget nagy tömegei életének. Ez olyan humán katasztrófát, önpusztítást válthat ki, ami az emberi civilizáció végét jelenti.

Ennek elkerüléséhez megelégedett és egészséges emberiség szükséges, aminek feltétele *a világ szociális problémáinak – a létminimum, elsősorban az élelmezés – megoldása mindenki számára*; és a természet pusztításának megfékezése, az erőforrások elherdálásának megállítása.

Ugyanakkor a mindezt túlélő gerincesek, valószínűleg emlősök néhány tízmillió év alatt gondolkozóvá fejlődött fajt hozhatnak létre, ami példánk szerint aztán alig kétmillió év alatt szellemalkotó utódunkká, aktuális „csúcslélnnyé” fejlődhet. Ez az ember jelenlétében nem lehetséges, és ha szellemalkotó feladatunkat jól ellátjuk, so- káig nem is következhet be.

Számunkra levonható tanulság, hogy a világgazdaság legfontosabb ágazata az *élel- miszer-termelés* lesz. Kiváló adottságai folytán ez hazánknak kedvez! De mindenütt élni

kell a lehetőségekkel: törekedni kell minden „négyzetméteren” a legtöbb érték megtermelésére (növényi és állati eredetű élelmiszerből, nyersanyagból). Ennek a termelők számára gazdaságos megoldását a gazdaságpolitikának áldozatok árán is elő kell segítenie az egész világon.

Az emberiség élelmiszerhiány folytán bekövetkező végének belátható időn belüli reális veszélyére már többen, hazánkban a tudósokból alakult Túlélés Szellemi Kör is felhívta a figyelmet programjában.⁶ Ennek kiegészítésére – felkérésükre – próbálkoztam a problémakör lelki-szellemi (spirituális) vonatkozásainak kifejtésére.

Ez pedig szükséges, mert a *világélelmezés* megoldása olyan áldozatot, szemléletváltást is kíván, ami csak nagyfokú *erkölcsi-lelki* változással oldható meg: *az önzés (önérdek) mint fő életelv feladásával, a másokon segítség nagyra, többre értékelésével.*

Ezzel töprengésünk másik kérdéséhez értünk.

AZ EMBERI LÉT CÉLJA ÉS TÚLÉLÉSÉNEK LEHETŐSÉGEI

A lélek kultusz legfontosabb eleme a hit

A már említett hatásokon kívül van egy mélyebb oka is a Teremtőben való hitnek: az, hogy nélküle a világnak nincs értelme. A Mindenség csak úgy volna, se kezdete, se vége? Így természetesen célja se lehetne, és akkor a Földön létrejött életnek sincs. A mi életünknek sem. Ezzel a gondolattal az embernek nagyon nehéz megbarátkoznia. Az őseink se tudtak. Kellott egy Teremtő, akinek volt valami célja a teremtéssel. Az ember boldogulása pedig attól függhet, hogy mennyire szolgálja e célt. És mivel őseink azt hamar felismerték, hogy az egyén boldogulása alapvetően a *közösség* boldogulásának a függvénye, a közösségépítő, közösségmegtartó szabályok mint „isteni parancsolatok” határozták meg életüket, biztosítva ezzel a civilizáció kialakulásának morális feltételeit. Köszönhető mindez az ember transzcendencia iránti fogékonyságának.

Az *élmények* transzcendenciája megvalósul valláson innen és túl. Felfogásom szerint *a nélkülözhetetlen hitélet megerősítésére szükséges az anyagi és szellemi értékek összehangolása egy elfogadható világgép magyarázatban.* Erre teszek most egy laikus kísérletet.

A teremtettséget tetszetős természettudományos plauzibilitása folytán „észenfekvőnek” érezve elfogadtam. Mai tudásunk szerint az Ősrobbanástól már minden fizikai és biológiai folyamat többé-kevésbé magyarázható. Az azt megelőző kezdő lépéshez, a *teremtéshez* azonban szükséges a szellemi tudás (információ) feltételezése: vagyis a természeti törvények ismerete (vagy megalkotása) az anyagot képező energia mellett. De ezt a *fizikai energiát* is valami létrehozta, ami leginkább a Teremtő nagy információ-tartalmú „szellemi energiájaként” képzelhető el.

Felfogásom szerint ennek a „*teremtő* szellemi energiának” célja, hogy bővüljön, tökéletesedjen, és azért van az anyagi világ, amiben az *emberi tudat* létrejött, hogy a szellemiek információ-tartalmát is növelje.

Keresve a transzcendencia általánosítható magyarázatát, kísérletet tettem egy, a hitrendszerek számára elképzelhető *közös metafizika* gondolati modellezésére, azzal a céllal, hogy összehangoljam az anyagiakon túli *szellemi-lelki* szükségleteket (igényeket):

- a korszerű tudományos világmagyarázattal és a
- nagy hitrendszerek globális, ökumenikus szemléletével.

Az anyagi és szellemi világ

A kiindulásom ez:

1. A létezésnek kétféle típusa, formája van: az *anyagi* (materiális) és a *szellemi* (spirituális), amelyek két érintkező, de egymástól független „*hatásrendszert*” képeznek.

2. A Mindenségben mindenütt *együtt* vannak jelen.

3. A szellemi erő („energia”) hatalmas transzcendens tömege, halmaza (*Isten, Világszellem*) *teremt* az anyagvilágot (időnként nagy *kozmoszus* és folyamatosan kicsi *élő* egységekben).

4. A szellemi érték bővülését az anyagvilági *emberi agy* hozza létre.

Ezekről kicsit bővebben: A *hatásrendszerek* működése úgy képzelhető el, hogy az új élet születésekor a megtestesült anyagihoz egy „adag” szellemi („Lélek”) rendelődik hozzá, ami az életen át elkíséri. Ez a szellemi+anyagi együttes (*gondolkodó személy*) képes szellemi értéket képezni, és ezt a képességét (alkotó „Lelkét”) továbbfejleszteni. Élete végén ez a továbbfejlődött „Lélek” visszatér a Teremtő Világszellembe. „Lélek” szóval (görögül: pneuma) jelölöm elképzelt modellemben az emberi személy gondolatképző szellemi alkotóképességét, mert ahhoz hasonlóan, a köznyelvben a „lélek” üdvözülhet vagy inkarnálódhat többször („lélekvándorlás”). A szellemi (spirituális) kifejezést pedig az anyagi (materiális) ellentétpárjaként igyekszem alkalmazni. (Ez nem terminológiai kezdeményezés, csupán a megértést szolgálja.)

Az együtt létező anyagi-szellemi világ duális: az anyagot a szellemiek összessége (Isten) *teremt*, a további szellemet az *anyagi (emberi agy)* képezi. Ezek a szellemi-anyagi átváltások nagy teremtőerőt kívánnak és vesznek igénybe. Teremtőnk, az Isten az anyagot világméretben egyszerre, az életet összetartozó csoportonként folyamatosan fejlesztve, fejlettebb (emberi) szinten élő egyedenként hozza létre, szellemképző „lelket lehelve” abba.

A gondolat (információ, tudás) „elsőbbbségi” feltétele a keletkező (létező) valóságnak: az ismert anyagi és sejtett szellemi világnak. Az anyag csak a természet törvényeinek meghatározottsága, azok ismerete, vagyis egy szellemi érték alapján jöhetett létre.

Az anyag a fizikai energia egyik megjelenési formája. Az anyagvilág teremtéséhez erre az energiára és a természeti törvények ismeretére volt szükség. (Például Einstein $E=mc^2$ képletére, ahol az E az energia, m a tömeg és c a fénysebesség.) Ennek és sok hasonló tudásnak birtokában a Világszellem (Isten) *teremtette* az anyagot és az ehhez szükséges fizikai energiát világméretben.

És milyen lehet a *szellemi érték*? Tudatosan ismétlem meg tovább finomítva: a költő, a tudós, minden más alkotó és a hívő ember többet sejt a világból szellemi érzékenysége (spirituális érzéke) folytán, mint amit szemmel-füllel érzékel és tud: ehhez a *több-lethez* hasonló az a „szellemi érték”, ami minden gondolattal képezhető, szaporítható.

Az élővilág célja és a mindenkori „csúcslélelény” (ma itt az ember) feladata, hogy szellemet, tudást képezzen, és szétsugározza azt a Mindenségbe. Minden tudás és alkotóerő összegyűjtött

halmaza a teremtő és fenntartó Világszellem (Isten), Linné szavaival: az „infinitum ens”. A helyes világ- és életmagyarázatok lehetnek Tőle sugalmazottak vagy korábbi nagy alkotóktól örökölték.

Hipotézisem, hogy a már elgondolt (kitalált, feltalált) dolgok a „véletlen” keletkezésnél *nagyobb valószínűséggel* valósulhatnak meg. A gondolat szétterjedését és megmaradását elfogadhatóvá tette az ősi védikus „akasha” fogalom, de ahhoz közelítenek egyes modern kvantumfizikai feltételezések is.

Ha jól meggondoljuk, az *anyagelvűséget* modellemben nem tagadom, sőt kiindulási alapnak tartom, azáltal, hogy az *anyagi* emberi agyat tekintem a szellemiek alkotójának, szülőjének.

E gondolatok emlékeztetnek az ifjúkoromban tanulmányozott hindu vallásfilozófiára, majd Dubravszky⁷ Rudolf Steiner elméletét továbbfejlesztő magyarázataira: lehetséges, hogy az anyagi világ teremtésének egyik célja az, hogy – gondolkozó élőlények révén – létrehozza azt a tudást (felismerést, tapasztalatot), amire „a szelleminek szüksége van továbbfejlődéséhez”, mert azt (egyes feltevések szerint) önmagában nem alakíthatja ki.

A szellemalkotó lény és léte a Földön

A teremtett ember alkotásaiban *teremtővé* válik. (*Kisbetűvel írva!* Ez az állításom az alkotó ember apoteózisra már a jelenben: de ne képzelje istennek magát, legyen tudatában annak, hogy ezen a Földön, fajunk kihalása után, valószínűleg kifejlődik és működik majd más szellemalkotó „csúcslélelly”.) Hogyan értelmezhető az ember céljaként a szellemiek alkotása, és ez hogyan függ össze az emberiség túlélésének meghosszabbításával?

Az (individuális) egyénlélek, az *ember szellemi része gondolkozó agyú testben él, életében alkotó szelleme (lelke) továbbfejlődik, majd visszatér Teremtőjéhez*. Higgyük, hogy ez a legcsoválatosabb, boldog élménye lesz! A jó és rossz cselekedetek hatása kiegyenlítődik, és csak az így tökéletesen megtisztult és alkotóképességében növekedett Lélek olvadhat végleg a Világszellembe. Emberi identitása, személyisége ezzel megszűnik.

A „jó és rossz” megkülönböztetésének képessége az ember „eredendő” bűnösségét *tudatosá* teszi, aminek terhétől – a karmikus tan szerint – annak jóvátételével, vagy – keresztény vallásaink szerint – a megváltó isteni kegyelem folytán szabadulhat.

A keresztény hívő megváltása a megtestesült Istenfia „véráldozata” folytán következik be. A keleti „szamszara” (többször megszületés) és a megváltás azonos célú, párhuzamos utak. A Bibliából azt is tanulhattuk, hogy a *hit* ereje „természetfeletti”: ha hisszük, a hegy a tengerbe omlik!⁸ Vagyis a *hit* korlátlan ereje bármit megvalósíthat, de *imádságként* felsugározva – metaforám szerint – csak az „égi tükörből” jóváhagyottan visszaverődve fejtheti ki a hatását. Vagyis a Mindenható ereje által!

A tökéletesedő lelki fejlődés útja vagy többszöri megtestesülésen át vezethet – az átmenetek alatt *én-tudata* (identitása) teljesen elhomályosul –, vagy hit és kegyelem folytán a megváltást az *egyénlélek* már egy élet után elérheti. Ez utóbbi a keresztény hitünk tanítása.

A vallásoknak az egyes kultúrákhoz kötődő sajátosságai a földrajzi-néprajzi környezethez idomulnak, a természetes spiritualitás a kultúrkörnyezettől független. Mindkétben jelen van a veleszületett emberi vágyakozás a természetfelettire.

Az emberiség boldogulását tekintve minden előrevivő transzcendens kapcsolat jó. A kultúrkörnyezetükhöz illeszkedő általában ott kialakult („autochton”) *vallások, hitrendszerek* iránt ezért megértést, támogatást kell tanúsítanunk. Sőt, azok életerejének növelését egy, az istenhívő vallások számára elképzelhető *közös metafizika* gondolati modelljének leírásával igyekeztem szolgálni.

A Teremtő örök és ugyanaz, de az emberi kultúrák, népek istenhite fejlődő, jellegzetes evolúción keresztül halad. A nagy világvallások fejlettek, nyilván a közös Teremtő áldásával alakulhattak ki. A keresztények Istene, Jahve és Allah valószínűleg ugyanaz, mint ahogy a feltámadt Krisztus és a karácsonyfás Jézuska azonossága is nyilvánvaló – bár szellemi jelentésük más. Talán a transzcendenshez vezető valamennyi vallás *ökumenéje* volna a közös követendő stratégia? Visnu mint teremtő és mint emberként megjelent Krisna is analóg a mieinkkel. A „lélekhívő” Buddha és a tao „útja” is valószínűleg ugyanoda igyekszik vezetni. Az ökümenikus szemlélet alapja lehet – a magyar Julian L. Ambrus, az USA Katolikus Tudományos Akadémiájának volt elnöke szerint – az, hogy a világvallásoknak nem a részleteit, hanem „egész tanításukat” egybevetve, kevesebb különbséget, több hasonlóságot találunk köztük.⁹

Modellünk a kétféle „világot” feltételezve, kétféle istenképet és kétféle transzcendens kapcsolatot képzel el: az anyagvilágban élő ember Istene szerető, segítő, védő, „személyes” mennyei Atya; a szellemi világot érzők számára pedig mindig mindenben jelen lévő Világszellem. A Jézus Krisztustól tanult *Miatyánk* imánk a legfontosabb kéréseinket foglalja össze. De úgy is mondhatnánk: „Miatyánk, ki vagy itt *mellettem!*” Mert a zsoltár szerint: „Isten közelsége oly igen jó nekem.”¹⁰

Érzelmileg úgy viszonyulunk Teremtőnkhez, mint a kutya imádott gazdájához, ahogy ezt Luther mondta, vagy ahogy Babits Mihály kutyájáról megírta.

Ha elfogadva hinni tudnánk ebben a megközelítésben, úgy boldogíthatna minket az a tudat, hogy a Teremtőnk állandóan velünk, mellettünk van; a természetben is, aminek mi is részei vagyunk. Vagy költőien: *a szellem végtelen tengere az Isten, a mulandó Világ csupán hullámmzásának változó habja.* A Mindenség észlelt valósága pedig a mindig más, változó emberi igényekhez idomul.

ZÁRÓGONDOLATOK

Kérem, tekintsek elmékedésemet „*gondolatköltészetnek*”, ami hasonló az igazi kutatáshoz: feltételezésből, vagyis képzeletből indul, majd vizsgál, és ha tud, bizonyít. De a természetkutatás „bizonyított” eredményei is többnyire csak átmeneti érvényű igazságok: teret hagyva a továbbkutatásnak. A mai kérdéseimre én viszont csak *elképzelt* válaszokat adhattam, a bizonyítás lehetősége *nélkül*.

Két aktuális probléma súgta e kérdéseket: *az emberiség az éhínség és önmegsemmisítés határához, a természettan pedig az anyag lényegét, keletkezését kutatva a transzcendencia határához közeledik.*

Amennyiben követték eszmefuttatásomat, akkor velem egy közös „képzeleti” meditációban, töprengésben vettek részt, aminek tanulsága a következő lehet:

1. Az emberi fogyasztás (életmód) kívánatos útja az volna, hogy az anyagi birtoklás egyoldalú vágyáról áttérjen az élményjavakra való nagyobb fokú törekvésre is.

2. Ez elősegíthetné az ember és ember közötti nagy különbségek kiegyenlítését az ellátottságban, és a természeti erőforrások elpazarlásának, környezetünk pusztításának megfékezését.

3. Az ember „privilegiuma” a szellemalkotó gondolkodás, ez kozmikus hivatása is; amelynek teljesítése és az emberiség *önzetlen szeretetben* való összetartása hosszabb távú továbbélésünk egyetlen útja.

Vagy a Szentírás arany szabálya szerint röviden kifejezve: Mit magadnak nem kívánsz, ne okozd másnak!¹¹ Ez sokféle megfogalmazásban található a zaráthustriai, a védikus, a buddhista stb. erkölcsi tanításokban, a Koránban és a Talmudban is. De ennél több a felebaráti szeretet jézusi parancsának értelmében szerintem: Amit magadnak megkívánsz, segítsd ahhoz embertársaidat áldozatod árán is; legalább a létfenntartásukhoz szükséges mértékben. „Mert aki bedugja fülét a szegény kiáltására, ő is kiált, de meg nem hallgattatik.”¹²

Az elmondottak voltak meditáló töprengéseim válaszai, olykor kétségei – kérem, gondolkozzanak ezeken tovább.

JEGYZETEK

- ¹ Madách Imre: *Az ember tragédiája*. XII. szín, Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1962, 286. o.
- ² Tomcsányi Pál: *Általános kutatómódszertan*. Egyetemi tankönyv. Szent István Egyetem – OMMI, Budapest–Gödöllő, 2000.
- ³ Tomcsányi Pál: *A kutatói és más szellemi munka segítése módszeres kreativitással*. Polgári Szemle, 2011/3., 6–29. o.
- ⁴ Pál Tomcsányi: *Goods Analysis and Product strategy in Marketing*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1994.
- ⁵ Tomcsányi Pál: *Az életmód-gazdaságtan alapvonásai*. Magyar Tudomány, 2011/1., 94–103. o.; Tomcsányi Pál: *Életmód, megelégedettség és a lelki-szellemi élmények*. Polgári Szemle, 2012/3–6., 202–235. o.
- ⁶ Láng István–Kerekes Sándor: *Megalakult a Türelés Szellemi Kör*. Magyar Tudomány, 2013/1., 103–112. o.
- ⁷ Dubravszky László: *A megismerés titka I*. ALTAIR Kft., Budapest, 2003.
- ⁸ *Márk evangéliuma* 11,23; *Máté evangéliuma* 21,21. Ford.: Károli Gáspár, átdolgozta Ravasz László, Magyarországi Gedeon Társaság, Budapest, é. n.
- ⁹ Julian L. Ambrus: *Ecumenical Meeting*. In: Anthology of Papers of the Catholic Academy of Sciences in the USA. Ed.: Lee T. Grady, The Academy, Washington, 2012, 95–96. o.
- ¹⁰ *Zsoltárok könyve* 73,28. Ford.: Károli Gáspár, átdolgozta Ravasz László, Magyarországi Gedeon Társaság, Budapest, é. n.
- ¹¹ *Máté evangéliuma* 7,1–2; *Lukács evangéliuma* 6,31. Ford.: Károli Gáspár, átdolgozta Ravasz László, Magyarországi Gedeon Társaság, Budapest, é. n.
- ¹² *Példabeszédek könyve* 21,13. Ford.: Károli Gáspár, átdolgozta Ravasz László, Magyarországi Gedeon Társaság, Budapest, é. n.